

مُلْحَةُ الْأَعْرَابِ

تأليف:

ابومحمد قاسم بن علي مريزي بصرى

وفات:

سال ۵۱۶ هجرى قمرى

ترجمه و شرح:

سيد مسلم تفت دار

مدرسه اميريه

جزيره قشتم – گياهدان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٢٠٥. وَلَا تُقَدِّمُ خَبَرَ الْحُرُوفِ إِلَّا مَعَ الْمَجْرُورِ وَالظُّرُوفِ
 ٢٠٦. كَقَوْلِهِمْ: إِنَّ لِي زَيْدٍ مَالًا وَإِنَّ عِنْدَ عَامِرٍ جَمَالًا
 ٢٠٧. وَإِنْ تَزِدْ (مَا) بَعْدَ هَذِي الْأَحْرَفِ فَالرَّفْعُ وَالتَّصْبُ أُجِيزَ فَاعْرِفْ
 ٢٠٨. وَالتَّصْبُ فِي لَيْتٍ وَعَلَّ أَظْهَرَ وَفِي كَأَنَّ فَاسْتَمِعْ مَا يُؤْتَرُ

بَابُ: كَانَ وَأَخَوَاتُهَا

٢٠٩. وَعَكْسُ إِنَّ يَأْخِي فِي الْعَمَلِ كَانَ وَمَا انْفَكَّ الْفَتَى وَلَمْ يَزَلْ
 ٢١٠. وَهَكَذَا أَصْبَحَ ثُمَّ أَمْسَى وَظَلَّ ثُمَّ بَاتَ ثُمَّ أَضْحَى
 ٢١١. وَصَارَ ثُمَّ لَيْسَ ثُمَّ مَا بَرِحَ وَمَا فَتِيَ عَنْ فَافَهُمْ بَيَانِي الْمُتَّضِحْ
 ٢١٢. وَأَخْتُهَا مَا دَامَ فَاحْفَظْنَهَا وَاحْذَرْ هُدَيْتَ أَنْ تَزِيغَ عَنْهَا
 ٢١٣. تَقُولُ: قَدْ كَانَ الْأَمِيرُ رَاكِبًا وَلَمْ يَزَلْ أَبُو عَلِيٍّ غَائِبًا
 ٢١٤. وَأَصْبَحَ الْبَرْدُ شَدِيدًا فَاعْلَمْ وَبَاتَ زَيْدٌ سَاهِرًا لَمْ يَنَمْ
 ٢١٥. وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يَجْعَلَ الْأَخْبَارَ مُقَدَّمَاتٍ فَلْيَقُلْ مَا اخْتَارَا
 ٢١٦. مِثَالُهُ: قَدْ كَانَ سَمْحًا وَائِلٌ وَوَاقِفًا بِالبَابِ أَضْحَى السَّائِلُ
 ٢١٧. وَإِنْ تَقُلْ: يَأْقُومُ قَدْ كَانَ الْمَطَرُ فَلَسْتَ تَحْتَاجُ لَهَا إِلَى خَبَرٍ
 ٢١٨. وَهَكَذَا يَصْنَعُ كُلُّ مَنْ نَفَثَ بِهَا إِذَا جَاءَتْ وَمَعْنَاهَا حَدَثٌ
 ٢١٩. وَالبَاءُ تَحْتَصُّ بِلَيْسَ فِي الْخَبَرِ كَقَوْلِهِمْ: لَيْسَ الْفَتَى بِالْمُحْتَقَرِّ

بَابُ: مَا الَّتِي تَعْمَلُ عَمَلَ لَيْسَ

٢٢٠. وَمَا الَّتِي تَنْفِي كَلَيْسَ النَّاصِبَةُ فِي قَوْلِ سُكَّانِ الْحِجَازِ قَاطِبُهُ
 ٢٢١. فَقَوْلُهُمْ: مَا عَامِرٌ مُوَافِقًا كَقَوْلِهِمْ: لَيْسَ سَعِيدٌ صَادِقًا

۲۰۵. وَلَا تُقَدِّمُ خَبَرَ الْحُرُوفِ إِلَّا مَعَ الْمَجْرُورِ وَالظُّرُوفِ
 ۲۰۶. كَقَوْلِهِمْ: إِنَّ لِي زَيْدًا مَالًا وَإِنَّ عِنْدَ عَامِرٍ جَمَالًا

۲۰۵. و خبر این حروف را مقدم نکن مگر به همراه جار و مجرور و ظرف.

۲۰۶. مانند گفته‌ی آنان: بدرستی که زید مال و دارایی دارد. و بی‌گمان نزد عامر شترانی

است.

شرح:

در إِنَّ و اخوات آن، هرگز خبر آنها قبل از آنها نمی‌آید. مثلاً نمی‌توان گفت: قَائِمٌ إِنَّ زَيْدًا، فِي الدَّارِ إِنَّ زَيْدًا، عِنْدَكَ إِنَّ زَيْدًا.

همچنین خبر آنها در وسط قرار نمی‌گیرد و نمی‌توان گفت: إِنَّ قَائِمٌ زَيْدًا. مگر هرگاه خبر آن، ظرف یا جار و مجرور باشد که در این صورت می‌توان خبر را در وسط قرار داد؛ مانند:

مثال به ظرف: إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا.

مثال به جار و مجرور: إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً.

اعراب إِنَّ لِي زَيْدًا مَالًا: إِنَّ: حَرْفُ تَوْكِيدٍ وَنَصْبٍ، مِنْ حُرُوفِ الْمُسَبَّهَةِ بِالْفِعْلِ، تَنْصِبُ الْإِسْمَ وَتَرْفَعُ الْخَبَرَ. لِي زَيْدٌ: جَارٌ وَمَجْرُورٌ مُتَعَلِّقَانِ بِخَبَرٍ مَحْذُوفٍ مُقَدَّمٍ. مَالًا: اسْمُهَا الْمُؤَخَّرُ، مَنْصُوبٌ وَعَلَامَةٌ نَصْبِهِ الْفَتْحَةُ.

اعراب إِنَّ عِنْدَ عَامِرٍ جَمَالًا: إِنَّ: حَرْفُ تَوْكِيدٍ وَنَصْبٍ، مِنْ حُرُوفِ الْمُسَبَّهَةِ بِالْفِعْلِ، تَنْصِبُ الْإِسْمَ وَتَرْفَعُ الْخَبَرَ. عِنْدَ: ظَرْفٌ مَكَانٍ مَنْصُوبٌ عَلَى الظَّرْفِيَّةِ. زَيْدٌ: مُضَافٌ إِلَيْهِ، مَجْرُورٌ وَعَلَامَةٌ جَرِّهِ الْكَسْرَةُ. وَالظَّرْفُ مُتَعَلِّقٌ بِخَبَرٍ مَحْذُوفٍ مُقَدَّمٍ. جَمَالًا: اسْمُهَا الْمُؤَخَّرُ، مَنْصُوبٌ وَعَلَامَةٌ نَصْبِهِ الْفَتْحَةُ.

٢٠٧. وَإِنْ تَزِدْ (مَا) بَعْدَ هَذِي الْأَحْرَفِ فَالرَّفْعُ وَالتَّنْصِبُ أُجِيزَ فَاَعْرِفِ
 ٢٠٨. وَالتَّنْصِبُ فِي لَيْتٍ وَعَلَّ أَظْهَرَ وَفِي كَأَنَّ فَاسْتَمِعَ مَا يُؤْتَرُ

٢٠٧. و اگر به بعد از این حروفها [مَا] بیفزایی رفع و نصب اجازه داده شده است پس

بفهم.

٢٠٨. و [با افزودن مَا] در لَيْتٍ، لَعَلَّ و كَأَنَّ، منصوب کردن بارزتر است پس بشنو آنچه

[از عرب] وارد شده است.

شرح:

هرگاه [مَا] به این حروف ملحق شد حریری رحمه الله می‌گوید: جایز است که به این حروف عمل داده شود و جایز است که عمل آنها لغو کرده شود. اما به لَيْتٍ و لَعَلَّ و كَأَنَّ عمل داده شود بهتر است. و این قول جماعتی از نحویون مانند زجاجی و ابن السراج بوده و ابن مالک در الفیه بر این نظر رفته است. اما سیبویه، أخفش و فراء نظری مخالف گروه اول دارند و ابن عقیل آن را در شرح الفیه معتمد دانسته و همچنین ابوحیان در الإرتشاف می‌گوید که این رأی بیشتر اصحاب ماست. این رأی چنین است که هرگاه [مَا] به این حروف ملحق شود آنها را از عمل بازمی‌دارد مگر در لَيْتٍ که جایز است عمل داده شود یا نه. بنابراین در لیت دو اعراب جایز است:

اعمال: لَيْتَمَا زَيْدًا قَائِمٌ. اعراب آن: لَيْتَ: مِنْ حُرُوفِ الْمُشَبَّهَةِ بِالْفِعْلِ. مَا: زَائِدَةٌ.

زَيْدًا: اسْمُهَا، مَنْصُوبٌ. قَائِمٌ: خَبَرُهَا، مَرْفُوعٌ.

ابطال عمل آن: لَيْتَمَا زَيْدٌ قَائِمٌ. اعراب آن: لَيْتَ: مِنْ حُرُوفِ الْمُشَبَّهَةِ بِالْفِعْلِ. مَا:

كَافَّةٌ. زَيْدٌ: مُبْتَدَأٌ. قَائِمٌ: خَبَرُهَا.

بَابُ: كَانَ وَأَخَوَاتُهَا

٢٠٩. وَعَكْسُ إِنَّ يَأْخِي فِي الْعَمَلِ كَانَ وَمَا انْفَكَ الْفَتَى وَلَمْ يَزَلْ
٢١٠. وَهَكَذَا أَصْبَحَ ثُمَّ أَمْسَى وَظَلَّ ثُمَّ بَاتَ ثُمَّ أَضْحَى
٢١١. وَصَارَ ثُمَّ لَيْسَ ثُمَّ مَا بَرِحَ وَمَا فَتَى فَمَا فَهَمَّ بَيَانِي الْمُتَّضِحَ
٢١٢. وَأَخْتُهَا مَا دَامَ فَاحْفَظْنَهَا وَاحْذَرُ هُدَيْتَ أَنْ تَزِيغَ عَنْهَا

٢٠٩. ای برادر عزیزم! عکس این در عمل کردن، گان و ما انفک و لم یزل می باشد.

٢١٠. و همچنین أصبح سپس امسى و ظل سپس بات سپس اضحى.

٢١١. و صار سپس ليس سپس ما برح و ما فتى، پس بیان واضح و آشکارم را فهم و درک کن.

٢١٢. و خواهر آن ما دام پس آن را حفظ کن. و برحذر باش - هدایت شوی - که از آن منحرف شوی.

شرح:

کان و اخوات آن، اسم را مرفوع می گردانند و خبر را منصوب می گردانند. و آن ها:
١. گان: بود، شد، می باشد.

گان: فعل ماض ناقص، مبني على الفتح، ترفع الاسم وتنصب الخبر. زيد: اسمها، مرفوع وعلامة رفعه الضمة. قائماً: خبرها، منصوب وعلامة نصبه الفتحة.
٢. امسى: از زوال تا نیمه شب. امسى الجو بارداً: شامگاه هوا خنک شد.

امسى: فعل ماض ناقص، من اخوات گان، مبني على الفتح المقدر من ظهورها التعذر، ترفع الاسم وتنصب الخبر. الجو: اسمها، مرفوع وعلامة رفعه الضمة. بارداً: خبرها، منصوب وعلامة نصبه الفتحة.

٣. اصبح: از طلوع فجر تا زوال. اصبح الجو مكفهراً: صبحگاه هوا پر از ابرهای تیره و تار شد.

٤. اضحى: بعد از بالا آمدن خورشید تا زوال. اضحى الطالب نسيطاً: چاشتگاه دانش آموز با نشاط شد.

۵. ظَلَّ: از طلوع فجر تا غروب خورشید. ظَلَّ وَجْهَهُ مُسَوِّدًا: در تمام روز چهره‌اش سیاه و تاریک شد.

۶. بَاتَ: در وقت شب. بَاتَ مُحَمَّدٌ مَسْرُورًا: شبانگاه محمد مسرور و خوشحال شد.

۷. صَارَ: انتقال اسم آن، از صفتی به صفت دیگر. صَارَ زَيْدٌ فَقِيهًا: زید فقیه شد.

۸. لَيْسَ: نیست. لَيْسَ عَمْرُو شَاخِصًا: عمرو مسافر نیست یا عمرو حاضر نیست، هر دو معنا می‌دهد.

۱۲تا۹. مَا زَالَ، وَمَا انْفَكَّ، وَمَا فِئِيءٌ، وَمَا بَرِحَ: این چهار فعل: استمرار، دوام، پیوسته و همیشه معنا می‌دهند به شرطی که قبل از آن‌ها نفی یا نهی بیاید. مضارع آن‌ها چنین است: يَزَالُ، يَنْفَكُّ، يَفْتَأُ، يَبْرَحُ.

وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ. سوره هود، آیه ۱۱۸. و همیشه در اختلاف خواهند بود. لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ. سوره طه، آیه ۹۱. [قوم گفتند:] ما بر این پرستش گوساله ثابت هستیم.

۱۳. مَا دَامَ: تا وقتی که، تا زمانی که، مادامی که. باید ما مصدریه ظرفیه قبل از آن بیاید. مانند: وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا. و مرا به نماز و زکات سفارش کرد تا وقتی که زنده‌ام.

٢١٣. تَقُولُ: قَدْ كَانَ الْأَمِيرُ رَاكِبًا وَلَمْ يَزَلْ أَبُو عَلِيٍّ غَائِبًا

٢١٤. وَأَصْبَحَ الْبَرْدُ شَدِيدًا فَاغْلَمَ وَبَاتَ زَيْدٌ سَاهِرًا لَمْ يَنَمْ

٢١٣. می گویی: بی گمان امیر سواره بود. و ابوعلی پیوسته غایب بود.

٢١٤. و صبحگاه سرما شدید شد پس بدان، و زید شب بیدار بود، نخوابید.

شرح:

اعراب: لَمْ: حَرْفُ نَفْيٍ وَجَزْمٍ وَقَلْبٍ. يَزَلُ: فِعْلٌ مُضَارِعٌ، مَجْرُومٌ وَعَلَامَةٌ جَزْمِهِ
السُّكُونُ، وَهُوَ مِنْ أَخَوَاتِ كَانَ، تَرْفَعُ الْإِسْمَ وَتَنْصِبُ الْخَبَرَ. أَبُو: اسْمُهَا، مَرْفُوعٌ
وَعَلَامَةٌ رَفَعِهِ الْوَاوُ نِيَابَةٌ عَنِ الضَّمَّةِ لِأَنَّهُ مِنْ أَسْمَاءِ الْخُمْسَةِ، عَلِيٌّ: مُضَافٌ إِلَيْهِ، مَجْرُورٌ
وَعَلَامَةٌ جَرِّهِ الْكَسْرَةُ. غَائِبًا: خَبَرُهَا، مَنْصُوبٌ وَعَلَامَةٌ نَصْبِهِ الْفَتْحَةُ.

۲۱۵. وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يَجْعَلَ الْأَخْبَارًا مُقَدَّمَاتٍ فَلْيَقُلْ مَا اخْتَارًا
 ۲۱۶. مِثَالُهُ: قَدْ كَانَ سَمْحًا وَائِلٌ وَوَاقِفًا بِالْبَابِ أَضْحَى السَّائِلُ

۲۱۵. و کسی که بخواهد خبر را مقدم قرار دهد پس بگوید آنچه انتخاب کرد.

۲۱۶. مثال آن: وائل سخاوتمند و باگذشت بود. و چاشتگاه گدا در خانه ایستاده بود.

شرح:

جایز است که خبر کان و اخوات آن در وسط قرار بگیرد. مانند: قَدْ كَانَ سَمْحًا وَائِلٌ.

اعراب آن:

قَدْ: حَرْفٌ تَحْقِيقٌ. كَانَ: فِعْلٌ مَاضٍ نَاقِصٌ، مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ، تَرْفَعُ الْإِسْمَ وَتَنْصِبُ
 الْخَبَرَ. سَمْحًا: خَبَرُهَا الْمُقَدَّمُ، مَنْصُوبٌ وَعَلَامَةٌ نَصْبِهِ الْفَتْحَةُ. وَائِلٌ: اسْمُهَا الْمُؤَخَّرُ،
 مَرْفُوعٌ وَعَلَامَةٌ رَفْعِهِ الضَّمَّةُ.

همچنین جایز است که خبر کان و اخوات آن در ابتدا واقع شود جز لَيْسَ و دَامَ. مانند:

عَالِمًا كَانَ زَيْدٌ. اعراب آن:

عَالِمًا: خَبَرُ كَانَ الْمُقَدَّمُ، مَنْصُوبٌ وَعَلَامَةٌ نَصْبِهِ الْفَتْحَةُ. كَانَ: فِعْلٌ مَاضٍ نَاقِصٌ،
 مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ، تَرْفَعُ الْإِسْمَ وَتَنْصِبُ الْخَبَرَ. زَيْدٌ: اسْمُهَا الْمُؤَخَّرُ، مَرْفُوعٌ وَعَلَامَةٌ رَفْعِهِ
 الضَّمَّةُ.

۲۱۷. وَإِنْ تَقُلْ: يَا قَوْمِ قَدْ كَانَ الْمَطَرُ فَلَسْتَ تَحْتَاجُ لَهَا إِلَى خَبَرٍ
 ۲۱۸. وَهَكَذَا يَصْنَعُ كُلُّ مَنْ نَفَثَ بِهَا إِذَا جَاءَتْ وَمَعْنَاهَا حَدَّثَ

۲۱۷. و اگر بگویی: ای قوم من! باران حادث شد [باران بارید]. پس برای آن به خبر احتیاج نداری.

۲۱۸. و هرگاه [این افعال] آمدند [در حالی که] معنای آن‌ها حدث و رخداد باشد این چنین انجام می‌دهد هر کس با آن سخن می‌گوید.

شرح:

تمام افعال این باب، تام می‌آیند جز فَتِيٌّ، زَالَ و لَيْسَ. مراد از تام این است که خبر نمی‌پذیرند بلکه فعل و فاعل اعراب کرده می‌شوند. مانند: وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ.

اعراب آن: إِنْ: حَرْفُ شَرْطٍ جَارِمٌ. كَانَ: فِعْلٌ مَاضٍ تَامٌ، مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ، فِي مَحَلِّ جَزْمِ فِعْلِ الشَّرْطِ. ذُو: فَاعِلٌ، مَرْفُوعٌ وَعَلَامَةٌ رَفَعِهِ الْوَاوُ نِيَابَةً عَنِ الضَّمَّةِ لِأَنَّهُ مِنْ أَسْمَاءِ الْخُمْسَةِ. عُسْرَةٍ: مُضَافٌ إِلَيْهِ، مُجْرُورٌ وَعَلَامَةُ جَرِّهِ الْكَسْرَةُ.

۲۱۹. وَالْبَاءُ تَخْتَصُّ بِلَيْسَ فِي الْخَبَرِ كَقَوْلِهِمْ: لَيْسَ الْفَتَى بِالْمُحْتَقَرِ

۲۱۹. و باء [زائده] در خبر به لیس اختصاص دارد. مانند گفته‌ی آنان: هرگز جوانمرد حقیر

و بی‌ارزش نیست.

شرح:

گاهی باء زائده جهت تأکید در خبر لیس داخل می‌شود. مانند: لَيْسَ الْفَتَى بِالْمُحْتَقَرِ.

اعراب آن:

لَيْسَ: فِعْلٌ مَاضٍ نَاقِصٌ، مِنْ أَخَوَاتِ كَانَ، مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ، تَرْفَعُ الْإِسْمَ وَتَنْصِبُ الْخَبَرَ. الْفَتَى: اسْمُهَا، مَرْفُوعٌ وَعَلَامَةٌ رَفَعِهِ ضَمَّةٌ مُقَدَّرَةٌ عَلَى الْأَلِفِ مَنَعَ مِنْ ظُهُورِهَا التَّعَدُّرُ. بِ: حَرْفٌ جَرٌّ زَائِدٌ. الْمُحْتَقَرُ: مَجْرُورٌ لَفْظًا مَنْصُوبٌ مَحَلًّا عَلَى أَنَّهُ خَبَرُهَا.

خداوند متعال می‌فرماید: أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ. اعراب آن:

أ: حَرْفٌ اسْتِفْهَامٌ. لَسْتُ: فِعْلٌ مَاضٍ نَاقِصٌ، مِنْ أَخَوَاتِ كَانَ، مَبْنِيٌّ عَلَى السُّكُونِ، تَرْفَعُ الْإِسْمَ وَتَنْصِبُ الْخَبَرَ. تَاءُ الْمُتَكَلِّمِ فِي مَحَلِّ رَفْعِ اسْمِهَا. بِ: حَرْفٌ جَرٌّ زَائِدٌ. رَبٌّ: مَجْرُورٌ لَفْظًا مَنْصُوبٌ مَحَلًّا عَلَى أَنَّهُ خَبَرُهَا. كُمْ فِي مَحَلِّ جَرِّ مُضَافٍ إِلَيْهِ.

در جمله‌ای که باء زائده آمده است اگر بخواهیم اسمی را بر خبر عطف کنیم جایز است

که آن را مجرور به لفظ خبر و یا منصوب به محل خبر کنیم. مانند:

لَيْسَ زَيْدٌ بِقَائِمٍ وَلَا قَاعِدٌ. اعراب آن: واو: حرف عطف. قَاعِدٌ مَعْطُوفٌ بِرِ قَائِمٍ.

لَيْسَ زَيْدٌ بِقَائِمٍ وَلَا قَاعِدًا. اعراب آن: واو: حرف عطف. قَاعِدًا مَعْطُوفٌ بِرِ مَحَلِّ قَائِمٍ،

زیرا محل آن نصب بر خبریه است.

بَابُ: مَا الَّتِي تَعْمَلُ عَمَلٌ لَيْسَ

۲۲۰. وَمَا الَّتِي تَنْفِي كَلَيْسَ النَّاصِبَهُ فِي قَوْلِ سُكَّانِ الْحِجَازِ قَاطِبَهُ

۲۲۱. فَقَوْلُهُمْ: مَا عَامِرٌ مُوَافِقًا كَقَوْلِهِمْ: لَيْسَ سَعِيدٌ صَادِقًا

۲۲۰. و ما که نفی می کند مانند لیس در قول تمام ساکنان حجاز، ناصبه ی [خبر] است.

۲۲۱. پس گفته ی آنان: عامر موافق نیست، مانند گفته ی آنان است: سعید راستگو نیست.

شرح:

ما: نزد حجازیین به چهار شرط، عمل لیس انجام می دهد:

(الف) با **إِنْ** همراه نباشد. اگر همراه شد عمل آن باطل می شود و مبتدا و خبر اعراب کرده می شود. مانند: **مَا إِنْ زَيْدٌ قَائِمٌ**. اعراب آن: **مَا: نَافِيه. إِنْ: زَائِدَه. زَيْدٌ: مَبْتَدَا. قَائِمٌ: خَبَر.**

(ب) خبر آن با **إِلَّا** همراه نباشد. مانند: **وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ**. اعراب آن: **مَا: نَافِيه. مُحَمَّدٌ: مَبْتَدَا. إِلَّا: أَدَاتُ حَصْرِ. رَسُولٌ: خَبَر.**

(ج) خبر آن بر اسم آن متقدم نباشد. مانند: **مَا قَائِمٌ زَيْدٌ**. اعراب آن: **مَا: نَافِيه. قَائِمٌ: خَبَر مَقْدَم. زَيْدٌ: مَبْتَدَا مُؤَخَّر.**

(د) معمول خبر بر اسم آن متقدم نباشد مگر آن معمول، ظرف یا جار و مجرور باشد. مانند: **مَا طَعَامَكَ زَيْدٌ أَكَلٌ**. اعراب آن: **مَا: نَافِيه. طَعَامٌ: مَفْعُولٌ بِهِ لِـ [أَكَلٌ]. كَ: مُضَافٌ إِلَيْهِ. زَيْدٌ: مَبْتَدَا. أَكَلٌ: خَبَر.**

اما اگر معمول خبر، ظرف یا جار و مجرور بود عمل می کند. مانند:

مثال به ظرف: **مَا عِنْدَكَ زَيْدٌ جَالِسًا.**

مثال به جار و مجرور: **مَا فِي الدَّارِ زَيْدٌ جَالِسًا.**

مثال برای جمله ای که هر چهار شرط را داراست: در قران آمده: **مَا هَذَا بَشَرًا.**

اعراب آن: **مَا: نَافِيَةٌ حِجَازِيَّةٌ، تَعْمَلُ عَمَلٌ لَيْسَ، تَرَفَعُ الْإِسْمَ وَتَنْصِبُ الْخَبَرَ. وَالْهَاءُ:**

لِلتَّنْبِيهِ. ذَا: فِي مَحَلِّ رَفْعِ اسْمِهَا. بَشَرًا: خَبَرُهَا، مَنْصُوبٌ وَعَلَامَةٌ نَصْبِهِ الْفَتْحَةُ.

توجه:

بنی تمیم به ما عمل نمی دهند اگر چه هر چهار شرط وجود داشته باشد و بعد از آن مبتدا

و خبر اعراب می کنند.